

Професійність та відданість бібліотечній справі Черноус В.Ю. відзначені Грамотами облдержадміністрації, обласної ради, Міністерства культури України, Почесною відзнакою Міністерства культури і мистецтв України «За багаторічну плідну працю в галузі культури» та Почесною Грамотою Верховної Ради України.

Кожен з директорів обласної бібліотеки для дітей імені Т.Г. Шевченка зробив значний внесок у становлення та розвиток бібліотеки, який вартий для наслідування майбутнім поколінням професіоналів.

Список використаних джерел:

1. Духовна скарбниця поколінь: історія Хмельницької обласної бібліотеки для дітей імені Т.Г. Шевченка 1937-2007 рр. – Хмельницький, 2007. – 52 с.: іл.
2. Захаренко А. Імена в історії бібліотеки / А. Захаренко // Світ дитячих бібліотек. – 2003. – №3. – №23-24.
3. Киричук О.О. Роль дитячих бібліотек в новій соціокультурній ситуації / О.О. Киричук // Культура Поділля: історія і сучасність : матер. другої наук.-практ. конф., присв. 500-річчю м. Хмельницького 27-29 серп. 1993 р. – Хмельницький, 1993. – С. 184-185.
4. Киричук Олена Олексіївна (1938-2004) // Дитячі бібліотекарі України. Сто краших. – К., 2012. – С. 168-169.
5. Олександрова Тамара Опанасівна // Дитячі бібліотекарі України. Сто краших. – К., 2012. – С. 170-171.
6. Суховірська О.А. Її покликання: [Т.О.Олександрова] / О.А. Суховірська // Матеріали ІХ-ої Подільської історико-краєзнавчої конференції, присвяченої 50-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні. – Кам'янець-Подільський, 1995. – С. 412-413.

The role of directors Khmelnytskyi Oblast Library for Children Taras Shevchenko in the establishment and development of library history library since 1937-Since its foundation, the contribution of directors library as in formational, cultural, educational, recreational facility.

Key words: Khmelnytskyi Oblast Children's Library named after Taras Shevchenko, History, library directors.

Отримано: 25.01.2015

УДК 023.4:027.7:378.4(477.43)(092)

В. С. Прокопчук,
м. Кам'янець-Подільський

ВІДДАНІСТЬ УЛЮБЛЕНІЙ СПРАВІ

У статті простежується життя і бібліотечна праця завідувачки інформаційно – бібліографічного відділу бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, випускниці Кам'янець-Подільського державного педінституту 1973 року, ветерана бібліотечної справи Т.М. Опрі.

Ключові слова: університет, бібліотека, інформаційно – бібліографічний відділ, бібліографія, довідка, картотека.

Народилася Тамара Миколаївна Опря 11 листопада 1952 року в с. Вербопець на Черкащині в родині колгоспників. 1958 року сім'я поповнилась хлопчиком, нянькою і наставницею якого стала Тамара. Трудолюбиві, мудрі від природи батьки розуміли, що тільки освіта дасть можливість їхнім дітям жити краще, ніж вони.

Восени 1958 року пішла в перший клас місцевої середньої школи, в якій працював прекрасний учительський колектив. З першого по десятий клас навчалася на «відмінно», брала активну участь у громадському житті школи: староста класу, голова учнівського комітету, активний учасник художньої самодіяльності. Та найбільше уваги приділяла навчанню, тому що і батьки, і вчителі наполягали на тому, аби здобувала знання і вступала до вищого навчального закладу. З дитинства мріяла бути вчителькою, проявляла здібності до гуманітарних дисциплін, особливо любила уроки мови, літератури, історії, географії. Саме з цих предметів брала участь у районних та обласних олімпіадах. У школі в той час велася велика виховна робота, прививалася любов до рідного краю, особливо до славетних земляків, яких народила щедра черкаська земля. Серед них – великий український поет Т.Г. Шевченко, на могилу якого до Канева їздила під час екскурсії для кращих учнів школи. У с. Пальчик народився відомий вчений Сергій Єфремов, у містечку Звенигородка пройшли дитячі роки Агатангела Кримського. Вже будучи студенткою історичного факультету дізналася, що всього за 15 км від її села, у Ступичному, народився відомий український історик, професор Л.А. Коваленко, який викладав на її курсі нову історію країн світу.

1969 року, після закінчення школи, вступила на історичний факультет Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту. Тут пройшли найкращі роки, незабутні враження, знайомство з новими друзями – однокурсниками, викладачами, серед яких одними з перших були декан факультету А.О. Копилов, професори І.С. Винокур, Ю.М. Тарасов, старші викладачі О.Д. Степенко, Л.В. Баженов, А.П. Гавришук, Ж.Г. Гуменюк та інші прекрасні педагоги. Всього тиждень навчання – і на місяць поїхали всім курсом у с. Самчики Старокостянтинівського району. Назавжди залишилися в пам'яті той час, коли вдень працювали на полі, збирали картоплю, а вечорами в сільському клубі влаштовували концерти для жителів села, адже наставниками зі студентами поїхали молоді і дуже співучі викладачі А.П. Гавришук і Я.М. Романишин.

По закінченні першого курсу проходила археологічну практику в районі с. Бакота під керівництвом І.С. Винокура і А.Ф. Гуцала. Археологічні знахідки, походу по воду до Бакотського скельного монастиря, студентські вечори біля вогнища на мальовничих берегах Дністра назавжди залишилися в пам'яті. Нові знання, життєвий досвід на старших курсах передавали професори Л.А. Коваленко, П.Ф. Лаптін, П.Ф. Щербина, старші викладачі В.С. Степанков, І.Ю. Гнатенко, Б.М. Кушнір, М.Ю. Саковська та ін. За роки навчання отримала гарні знання з історії, археології, педагогіки, психології, особливо вдячна Б.М. Кушніру за теоретичні та практичні заняття з методики викладання історії, які пригодилося під час педагогічної практики та роботи в школі. Студенткою IV курсу познайомилася з А.В. Опрєю, з яким пов'язала свою дальшу долю.

З теплою і любов'ю згадує Тамара Миколаївна однокурсників, які через кожних п'ять років приїждять на зустріч у стіни рідного історичного факультету. Одним з організаторів цих зустрічей є сама Т.М. Опря. Викладачі, яких запрошує на зустріч, зазвичай запитують, хто ще навчався на курсі, а почувши деякі прізвища, говорять: «Це – генеральський курс!» Дійсно, на її курсі навчалися студенти, які згодом стали відомими в Україні і за її межами людьми, гордістю факультету та університету. Портрети двох із них – генералів Служби безпеки України В.В. Шеремети та М.Й. Кулінського – розміщені у вестибюлі нашого університету. Серед її однокурсників – доктор юридичних наук, професор Академії ФСБ Росії (м. Москва) В.В. Найдено, доктор історичних наук, профе-

сор О.П. Григоренко, працівники державних органів влади, директори шкіл, вчителі. Для Тамари Миколаївни і її однокурсників важливо, що колишні їхні однокласники, не зважаючи на високі звання і посади, завжди приїждять на зустрічі, ведуть себе як рівні з рівними, допомагають тим, хто звертається до них.

Після закінчення 1973 року інституту працювала учителькою історії та географії Орининської середньої школи-інтернату. Після народження сина та декретної відпустки два роки працювала в Хмельницькому обласному архіві, який на той час знаходився в м. Кам'янці-Подільському. Директором архіву був гарний фахівець і наставник, колишній фронтвик І.В. Гарнага. Він навчав молодих співробітників основ наукового пошуку, відповідального ставлення до справи. Тамара Миколаївна зарекомендувала себе гарним працівником, тому вже через рік, восени 1976 року, була висунута на посаду завідувача відділу обліку дореволюційної літератури. З вдячністю згадує колишніх колег і наставників, справжніх фахівців архівної справи Є.І. Андрейцеву, Г.В. Вітряну, Г.І. Білозьорову, які допомагали освоювати нову справу, були радниками в багатьох життєвих питаннях.

Восени 1977 року звільнилося місце в читальному залі історичного факультету, який очолювала Зоя Яківна Маслово. Рада історичного факультету одобрила кандидатуру Тамари Миколаївни і рекомендувала тодішньому завідувачу бібліотеки Й.І. Токару прийняти її на посаду бібліотекаря факультетського читального залу. Для неї була велика честь працювати в колективі своїх колишніх викладачів, стати повнокровним його членом. Наставником і радником у роботі була Зоя Яківна, яка за підтримки А.О. Копилова та викладачів факультету створила окремий підрозділ бібліотеки – читальний зал історичного факультету. Кваліфіковано підібраний і укомплектований фонд, професійно оформлений довідковий апарат давали можливість оперативно і якісно обслуговувати користувачів. Десять років роботи в цьому підрозділі Тамара Миколаївна згадує як найкращі роки своєї трудової діяльності. Спілкування з викладачами, студентами факультету, серед яких були майбутні викладачі університету О.М. Федьков, А.Г. Філінюк, І.В. Сесак, Г.Б. Вонсович, М.Б. Петров та ін., додавало знань і професійності в роботі. Особливо гарні ділові стосунки склалися з тодішнім деканом факультету Л.В. Баженовим, який дбав про поповнення фонду новою літературою, давав на допомогу бібліотекарям студентів. Деякий час Т.М. Опря поєднувала роботу бібліотекаря з обов'язками старшого лаборанта кафедри всесвітньої історії, яку очолював Л.А. Коваленко. Освоїла роботу на друкарській машинці, писала протоколи засідань кафедри, неодноразово призначалася секретарем державної комісії на випускних іспитах студентів історичного факультету.

Брала також активну участь у громадському житті факультету, виконувала обов'язки секретаря профбюро. А головою профбюро факультету в той час був Ю.М. Тарасов, з ним та іншими членами профспілки організовувала святкування 8 Березня, Дня Радянської армії, маївки (1 та 9 травня). Ці зустрічі згуртовували колектив, спілкування в теплій дружній обстановці відкривало нові грані кожної особистості. За дорученням секретаря партбюро інституту М.І. Люби виконувала обов'язки секретаря дільничної комісії по виборах до Верховної та місцевих рад народних депутатів.

1985 року народила двох доньок, працювати повний робочий день не могла, 1987 року перейшла на 0,5 ставки. Але як тільки з'явилася можливість, перейшла на посаду старшого бібліотекаря на повну ставку і взялася під керівництвом завідувача бібліотеки Й.І. Токаря за створення абонементу історичного факультету, який функціонує нині поряд з читальним залом. Корпус історично-

го факультету взимку не опалювався, почала хворіти й змушена була залишити роботу на рідному факультеті. Перейшла в новостворений підрозділ – абонемент педагогічного факультету, який очолювала тоді Л.М. Лавська. Десять років співпраці з колективом педагогічного факультету також залишили досить гарні враження і спогади в її житті.

2002 року директор бібліотеки В.С. Лозовий запропонував Тамарі Миколаївні посаду завідувача бібліографічно-інформаційного відділу. Було, звичайно, боязко, мучили сумніви, чи справиться. Та провідні бібліографи відділу В.М. Пархоменко, Є.П. Сільвеструк, Г.А. Бачинська додали впевненості, допомагали, підтримували. З того часу і донині працює там. Основними напрямками роботи відділу є створення довідково-бібліографічного апарату (ДБА), формування довідково-бібліографічного фонду (ДФФ), бібліографічно-інформаційне обслуговування користувачів, науково-бібліографічна діяльність. Під її керівництвом колектив відповідно до Положення про підсумки роботи підрозділів бібліотеки кілька разів займав провідні місця, відзначався університетськими Грамотами, преміями.

2004 року бібліотеку очолив кандидат (з 2009 р. – доктор) історичних наук В.С. Прокопчук, бібліотека набула статусу наукової, у зв'язку з чим значна увага почала приділятися науковій роботі. Колектив науково-бібліографічного відділу і, зокрема, Тамара Миколаївна бере активну участь у цьому процесі. А це – підготовка до друку бібліографічних покажчиків, редагування покажчиків, упорядкованих іншими працівниками бібліотеки, написання наукових доповідей на конференції, участь у роботі круглих столів, семінарів тощо. Незабутні враження залишила поїздка в жовтні 2010 р. до м. Санкт-Петербурга, де в складі делегації університетської бібліотеки (директор, доктор історичних наук В.С. Прокопчук, зав. відділу наукової обробки та каталогізації Л.В. Литвиненко) брала участь у міжнародному конгресі бібліографів. Підготувала доповідь «Научно-библиографическая деятельность научной библиотеки Каменец-Подольского национального университета имени Ивана Огиенко» й оголосила її на секційному засіданні.

Усвідомлюючи відповідальність за доручену справу в березні 2007 року закінчила курси підвищення кваліфікації, 2008 року пройшла атестацію бібліотечних працівників, отримала кваліфікацію провідного бібліографа.

Тамара Миколаївна – співкладач серійного бібліографічного видання «Бюлетень з проблем вищої школи»¹, «Календаря знаменних і пам'ятних дат університету», започаткованого 2005 року,² низки бібліографічних та персональних покажчиків³, статей, інформаційних оглядів, повідомлень⁴. Бере активну участь у проведенні наукових конференцій, які організуються науковою бібліотекою університету. Здійснює реферування наукових праць викладачів університету для загальнодержавної реферативної бази даних «Україніка наукова».

Разом з чоловіком, кандидатом історичних наук, професором кафедри всесвітньої історії Опрєю Анатолієм Володимировичем виростили троє дітей. Син Ігор закінчив історичний факультет, аспірантуру Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка, 2006 року захистив кандидатську дисертацію в Інституті історії НАН України і отримав науковий ступінь кандидата історичних наук, з 2009 р. – у докторантурі, з 2014 р. – вчений секретар спеціалізованої вченої ради. Його дружина Богдана Олексіївна також закінчила історичний факультет з відзнакою, завершила аспірантуру, захистила кандидатську дисертацію, працює на економічному факультеті. У молодій сім'ї росте син Денис, учень Кам'янець-Подільської міської гімназії, любить точні та гуманітарні науки, особливо – історію.

1985-го року Тамара Миколаївна народила дві доньки, Ірину і Наталію, які навчалися в Кам'янець-Подільській міській гімназії, міському лицейі №18, на факультеті

теті іноземних мов Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича, 2007 року отримали дипломи магістрів з відзнакою, працюють у м. Києві.

За 38 років роботи в бібліотеці Т.М. Опря заслужила повагу колег та керівництва бібліотеки й університету⁵. Нагороджена Грамотами університету, грошовими преміями, відзнаками «За вагомий внесок у розвиток освіти і науки в університеті», «Ветеран праці університету», 2010 року стала лауреатом премії ім. Й.І. Токара, колишнього (упродовж 1948-1993 рр.) керівника університетської бібліотеки. Ця нагорода вручається працівникам наукової бібліотеки університету за вагомі досягнення в бібліотечно-бібліографічній справі. Тамара Миколаївна Опря вважає за честь бути лауреатом цієї премії, яка щороку вручається у Всеукраїнський день бібліотек.

Примітки:

1. Бюлетень з проблем вищої школи за 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010 рр. – Кам'янець-Подільський, 2004-2011. – (у співавторстві).
2. Календар знаменних і пам'ятних дат Кам'янець-Подільського державного університету (з 2008 р. національного університету імені Івана Огієнка) на 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012 рр. – Кам'янець-Подільський, 2006-2012. – (у співавторстві).
3. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка (1918-2008) : бібліогр. покажч. / [уклад.: Т.М. Опря, В.М. Пархоменко, Л.П. Савченко, Є.П. Сільвеструк; редкол.: О.М. Завальнюк, (голова), В.С. Прокопчук (відп. ред.), О.Б. Комарницький та ін.]. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2009. – 112 с.; Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (1920-2009) : бібліогр. покажч. / [уклад.: О.В. Веселовська, Т.М. Опря, В.М. Пархоменко; редкол.: О.М. Завальнюк (голова), В.С. Прокопчук (відп. ред.) та ін.]. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2010. – 172 с.
4. Закохана у книги : [про В.М. Пархоменко] // Студентський меридіан. – 2004. – 22 жовт.; Інформаційно-бібліографічна робота відділу бібліографії Кам'янець-Подільського державного університету / Т.М. Опря // Бібліотека в освітньому просторі : інформ. бюл. для прац. ВНЗ III-IV рівнів акредитації держ. форми власності Хмельн. обл. – Хмельницький : ХНУ, 2007. – Ч. 4. – С. 38-44; Довідково-бібліографічні видання науково-бібліографічного відділу бібліотеки Кам'янець-Подільського державного університету / Т.М. Опря // Наукові праці Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту. Сер.: Бібліотекознавство. Книгознавство. – Кам'янець-Подільський, 2008. – Вип. 1. – С. 266-270; Досвід підготовки і видання «Календаря знаменних і пам'ятних дат Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка» / Т.М. Опря // Гуманізація освіти та традиції просвітництва в бібліотеках вищих навчальних закладів Хмельниччини : матеріали наук.-практ. конф., м. Хмельницький, 7-8 квіт. 2009 р. – Хмельницький, 2009. – С. 72-76; Науково-бібліографічна діяльність наукової бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка / Т.М. Опря // Наукові праці Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту. Сер.: Бібліотекознавство. Книгознавство. – Кам'янець-Подільський, 2010. – Вип. 2. – С. 457-463; Приклад натхненного служіння книзі і людям: [про В.М. Пархоменко] / Т.М. Опря // Наукові праці Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту. Сер.: Бібліотекознавство. Книгознавство. – Кам'янець-Подільський, 2010. – Вип. 2. – С. 457-463; Довідковий фонд наукової бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: стан та перспективи / Т.М. Опря // Бібліотека в освітньому просторі. Комплектування бібліотечних фондів ВНЗ – сучасні технології та вимоги часу : інформ. бюл. для прац. ВНЗ III-IV рівнів акредитації держ. форми власності Хмельн. обл. – Хмельницький, 2011. – №12. – С. 87-95.
5. Прокопчук В.С. 55 років від дня народження Тамари Миколаївни Опри / В.С. Прокопчук // Календар знаменних і пам'ятних дат Кам'янець-Подільського державного університету на 2007 рік. – Кам'янець-Подільський, 2007. – С. 57-58; З ювілеєм, шановна колего! / кол. бібліотеки // Студентський меридіан. – 2007. – 16 листоп. – С. 3; Бунда В.М. У науковій бібліотеці університету знову лауреат / В.М. Бунда // Студентський меридіан. – 2010. – 7 жовт. – С. 2.

The article traces the life and work of the head of the library of information – bibliographic department library Kamenetz-Podolsky National University named after Ivan Ogienko, graduate Kamenetz-Podolsky State Pedagogical Institute in 1973 year, a veteran of librarianship T.N. Opry.

Key words: university library, information-bibliographic department, bibliography, reference, file cabinet.

Отримано: 14.02.2015

УДК 023.4:027.7:378(477.49)«1941/1945»+«1948/1993»

В. С. Прокопчук, С. О. Кантлін,
м. Кам'янець-Подільський

ЙОСИП ІВАНОВИЧ ТОКАР: НА ФРОНТАХ ВОЄННОМУ І БІБЛІОТЕЧНОМУ

У статті йдеться про фронтовий шлях Йосипа Івановича Токаря, завідуючого бібліотекою Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту протягом 1948-1993 рр.

Ключові слова: війна, фронтовий подвиг, нагородження, бібліотекар.

Дорогою ціною заплатив український народ за участь у найстрашнішій за всю світову історію війні 1941-1945 рр. Серед тих, хто наближав Велику Перемогу, був і старшина мінометної батареї Йосип Іванович Токар.

Він народився 18 березня 1924 року в селі Куява Смотрицького району (тепер – с. Соснівка Ярмолинецького району Хмельницької області). Навчався в одній із шкіл міста Дніпродзержинська, де в червні 1941 року закінчив 9 класів. Там і застала війна. Оскільки батько пішов на фронт, усі турботи по дому лягли на плечі юнака [2].

У березні 1944 року, після визволення краю, двадцятирічний Йосип був призваний до лав Радянської Армії. Спочатку солдат, а потім – сержант, старшина роти Й.І. Токар визволяв Україну та держави Європи.

Досліджуючи фронтовий шлях Йосипа Івановича, нами був задіяний як цінне інформаційне джерело електронний банк документів «Подвиг народа в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг.», створений Міністерством оборони Російської Федерації. Він вміщує інформаційний ресурс відкритого доступу, наповнений документами про хід та підсумки основних бойових операцій, подвиги та нагороди воїнів Великої Вітчизняної війни.

Нагородний лист Йосипа Івановича засвідчує, що в серпні 1944 р. він вже був розвідником мінометної батареї 3 мотострілкового батальйону і за зразкове виконання наказу командування нагороджений орденом Червоної Зірки. У нагородному листі зазначено: «Тов. Токар в боях проти німецьких загарбників показав себе сміливим, винахідливим, енергійним розвідником – спостережником. У боях за населений пункт Славита, направляючись у розвідку, помітив німецького офіцера та двох солдатів, яких знищив у короткому бою. У вбитого офіцера разом з іншими документами забрав схему німецької оборони с. Славита» [3].

А в бою за ст. Львів – Клепарув під час розвідки виявив мінометну батарею противника з 4-х 81 м/м мінометів та одного станкового кулемета. Й.І. Токар скорегував вогонь нашої мінометної батареї і вогневі точки противника були знищені.